

Reichenberg 1925-26

A Textilschulén tanuló Kis György levelei szüleinek

Nem magánérdekű részek

Apám, Kis György 1905-ben született Mezőberényben. Édesapja, Kis Márton textilgyáros volt. Középiskolai tanulmányait Szentesen folytatta, a család ebben az időben ott élt, feltételezhetően ekkor itt működött a családi vállalkozás is. K. Gy. 1923-ban érettségizett. Ezt követően a család Budapestre költözött, a vállalkozásuk, ahogy a levelekből ki

"Harcra készen Reichenbergben"

lehet következtetni, tönkrement. K. Gy. a Pamuttextil Műveknél helyezkedett el (Kelenföldi Goldberger?), majd egy évet a reichenbergi (Liberec, Csehország) Textilschulében tanult¹. Ezt követően továbbra is a kelenföldi Goldberger gyárban dolgozott. 1942 áprilisában munkaszolgálatra hívták be, a keleti fronton volt, ahol 1943 januárjában eltűnt. Szülei, testvérei mind meghaltak, még a háború előtt vagy a háborúban. A levelekben szereplő információkat ismeretségi köröm nem tudja kiegészíteni, a szereplők jelentős része számomra ismeretlen.

Az alábbi leveleket családjának küldte. A levelek részben a család egészségével és egzisztenciális kérdéseivel foglalkozik, ezeket nem másoltam ki. A levelekből képet kaphatunk a diákéletéről, a Textilschulében folyó oktatásról, főként egy Mitter nevű tanárról, valamint külön érdekességet jelent egy 1926. május 2. és 6. közötti tanulmányi kirándulásról, amely során a hallgatók bejárták a nyugat-csehországi textilgyárakat. A levelekben a helynevek kizárólag német nyelven szerepelnek, cseh megfelelőiket én kerestem ki. Az illusztrációk nagyobb részt az internetről származnak, azonban néhány fotó apám megmaradt iratai között volt.

Apám érettségi fényképe

Reichenberg, 30. IX.

... Az elmúlt hetem nagyon keserves volt. Elsősorban tanulnivaló volt rengeteg, aztán egy pár dolog jött össze, részben az iskolával, a fiúkkal kapcsolatban, részben más dolgok, jelentéktelen számárságok, amelyek azonban mégis bosszantóak és idegesítettek! Szombat délben azonban megérkezett Faragó Bandi, azután pedig fenomenális ski-idő kerekedett, s ezek azután egy kicsit kirántottak gyalázatos hangulatomból...

A Rudolfaltból (Rudolfov) küldött kártyánkat már azóta valószínűleg megkaptad, Peka². A kirándulás a következőképp folyt le. A Volksgartenből (Lidové Sady) indultunk, 9 órakor, Frtízy és én skivel, Forbáth Sanyi ródlival (ez már vorherein

A Textilschule - ma

¹ Itt tanult 1927-28-ban Radnóti Miklós (akkor Glatter Miklós) is

² Feltételezhetően apám nővére, Kis Margit (...)

az szinte leírhatatlan. Kristianstalban pedig egyszer csak kisütött a nap. Káprázatos volt, a hatalmas hómezők, hófödte erdők ragyogó napsütésben. Kb. két hét előtt borzalmas szélvihar dühöngött Kristianstal környékén, s borzalmas pusztítást vitt végbe, egész területeket roncsolt össze az erdőkben, rengeteg gyökerestől kicsavart fenyőfa, még ilyet sem láttam életemben. Szóval, Kristianstalba megérkeztünk kb. 1/2 12 órakor, rastoltunk, ebédeltünk 1/2 1-

ig, azután útnak eredtünk a Stolpichstraße irányában.

Fritzzy

Egyszer azonban Forbáth kijelenti hogy a cipője átázott, a Fritzzy pedig megállapítja, hogy ródlival úgysem lehetne lemenni a Stolpichon, azonkívül Forbáth nem tudna gyalog átmenni a Taubenhaukaunon (Holubník) – summa summa márum visszafordultunk, és ugyanazon az úton, amelyen jöttünk, hazamentünk. Én, az igazat meg-

vallva, majd szétrepedtem a méregtől, hogy a gyönyörű Stolpichpartie a kútba esett – Az út hazafelé kellemes volt, Friedrichswaldtól ([Bedřichov](#)) schussban jöttünk, egészen Reichenbergig. Útközben Fritzzy és én versenyeztünk, aminek folyamán Fritzzy a következő módszerhez folyamodott. Ha elhagytam, utánam kiabált, hogy ne siessek annyira, ennek nincs semmi értelme, erre én lefékeztem, ő utolért és elhagyott, míg én újból schwungba jöttem, és utolértem, az bekerült egy kis időbe. Rudolfstalban bementünk a Busekschenkebe egy pohár tejet inni és azután egész hazáig egy schwungban futottunk. Végeredményben nagyon kellemes volt a partie, nekem elég jól ment a skízés, a Fritzzynek nagyon jól. Ma van egy kis izomlázam, annyi baj legyen. –

Az iskolában nevezetesebb dolog nem történt, Mitter egy hete már Käumereit (*fésűs fonás*) ad elő, mondhatom, átkozott bonyodalmas dolog. Egyszer egy héten Streichgarnspinnereit (*kártolt fonás*) magyaráz, örületes tempóban, félszavakban beszél, de amellett bámulatos präzisen ad elő. Rengeteget végzünk el egy órán, ha az ember még odahaza is át akarja dolgozni az anyagot, hát épen elég!

Selfaktor

elhibázott dolog volt). A terv volt: Kristianstal (Kristiánov), Stolpichstraße (Štolpišská cesta), [Haindorf](#) (Hejnice).

A hó már Rudolfstalban pompás volt, emlékszel, Peka, mikor eltört az első skid, akkor volt ilyen, Rudolfstal előtt csatoltunk fel, onnan aztán fényesen mentünk, szinte megszakítás nélkül Kristianstalig. Az idő is gyönyörű volt, hideg, acélos, de abszolút csendes, gyengén havazott. Hogy a hófödte erdők milyen káprázatosak,

A praxisban már kezdem egyedül kezelgetni a selfaktort (fonógép), nagyon jól belejöttem. A rajzomat, azt a sokat emlegetett Kämm-maschinát ma délután már végre beadtam, azután majd valószínűleg selfaktort kell majd rajzolni. – Nem tudom, írtam már arról, hogy a [Howard és Bullogh](#) a levelem révén küldött egy könyvet, sajnos, nem a katalógusát, hanem egy pompás zsebkönyvet: [Taschenbuch für Baumwollspinnerei](#), amelyet a cég technikai irodája és agenturája: Wachner és Müller állított össze. A könyv 300 oldalas, rengeteg van benne H és B. gépeiről, rengeteg tabella, adatok egész halmaza. A könyv azonban – ezt nem várná az ember Howard & Bulloghtól – kötetlen és azzal a megjegyzéssel küldték, hogy én itt bekötethetem, ha akarom. Mindennek tetejében még „véleményemet” sem kérték ki, ilyen pimaszság!

Febr. 21. este

... Az iskolában megint beköszöntött ránk a nehéz idő. Ennyi munka még tán soha sem volt. Amit Müller csinál, az egyenesen örület! Ez az év az első, amelyben ő adja elő az összes, a spinnereiell összefüggő tárgyakat; míg az előző években a theóriát és a mechanikát (a gépek kiszámításai) a volt igazgató tanította. Most Müller kezében van minden, és ezen jogcímen mi most már ott tartunk, ahol az előző évfolyam tavaly április vége felé tartott. A tananyagnak a 80%-át ez alatt a hat hónap alatt elvégeztük. És a, mi a legfontosabb, ez az örületes tempó egyáltalán nem ment a minőség rovására, sőt, megtanított bennünket a gyors, de azért nagyon alapos és präzisz munkára. Ez az, amire a mai időkben szükség van!

Te tudod, Pekám, mi egy selfaktor. Müller a múlt szerdán kezdte el az ASA Lees selfaktort magyarázni, csütörtökön kész volt velem, pénteken végzett a [Platt](#) selfaktorról és ma hétfőn elmondta a [Dobson](#)-selfaktort. Négy nap, három selfaktor. Távíratí stílusban, csak a főbb dolgokat említve, azzal a kedves megjegyzéssel, hogy ő a vizsgákon inkább csak a részleteket, a detailokat fogja kérdezni, melyeket remélhetőleg önállóan is megértünk majd a manuscriptekből. „Ich mach sie aufmerksam, ich gebe nichts unsonst! Sie müssen die Noten mit Arbeit und Schweiß(?) verdienen!” És emellett állandóan feine Gesellschaftnak, vagy Ihr Bagage-nak szólít bennünket. Pompás ember, az egész osztály rajong érte, ő is szeret bennünket és meg van elégedve velünk, az idej osztály, mint hallottam, szokatlanul jó! –

ASA Less selfaktor

Tehát van dolog éppen elég, ennek megfelelően a vasárnapi szórakozásom is kellemesebb. Most olyas valamit fogok mesélni, ami biztosan nagyon meglep majd benneteket. Tehát – jól megfogózkodni! – újabban nagyon rákaptam a táncolásra. Az érdem Donát Pistáé és a társaságáé, akik most vasárnap volt egy hete, nyakon fogtak és erőszakkal elvonszoltak egy bálba. És – was tut Gott – egészen a végéig ott voltam, rengeteget táncoltam és nagyon jól mulattam. Anyókám, meg vagy velem elégedve? – Donát Pista társasága: két cseh lány, az apjuk egy jelentősebb fűszerkereskedő, úri lányok, nagyon kedvesek, nagyon élénkek. A legtisztább Hochdeutschot beszélik, még a kisejtésükön sem lehet észrevenni, hogy csehek, így hát a német nyelvismereteimre is jó hatással vannak, a kisebbik pláne állandóan korrigál. Nagyon összebarátkoztunk, azon a vasárnapon én valahogyan levettem a kissé sanyarú filiszter tempóimat az utóbbi idők-ből, és valami tajtékozó jókedvem kerekedett, csak úgy sziporkáztam és ez nagyon tetszett. A bál nagyon tetszett, Soukupnak, Rberg népszerű táncmesterének az összes kurzusai rendezték a Volksgartenben. Kostumfest volt, pompás jelmezek voltak (Te, Feri, hogy a Klaus Hertha milyen szép lett, arról fogalmad

sincs, sőt még a Bachner Anni is egészen kikupálódott ... (?) mindkettőnek nagy sikere volt.) Mindent egybevéve nagyon jól mulattam. (Kč 14) – Ez az első felvonás.

Tegnapelőtt szombaton bejött Faragó Bandi, a szombat délutánt és estét kellemesen töltöttük el, ott-hon voltunk, sétáltunk stb. Vasárnap délelőtt Bandi aludt, én Burger Ferivel tanultam, délután pedig Donát Pista, a két lány, Faragó Bandi és én kivillanyosoztunk (az eső zuhogott) a Hermannshöhe, ez egy olyan kis pro forma kirándulóhely a Jeschken ([Ještěd](#)) lábánál, a fő attrakció azonban egy villanyzongora, amely a legmodernebb jazz-okat játssza és egy kellemes kis tánclokál. No, dugig is volt ám! Pillanatig sem szabad gondolnotok, hogy ez valami Publlokal, olyan családok voltak kint Reichenbergből, hogy csak bámultunk. Természetesen táncolás rogyásig. Nagyon jól belejöttem, magam csodálkoztam magamon a legjobban. A lányok már minden vasárnapra szerződtenni akarnak, de ebbe nem megyek bele. – A társaságtól már ½ 6-kor búcsút vettem, tudniillik most jön a

Harmadik felvonás. Az ünnepi lakoma, azaz az a bizonyos gulyás főzés, amiért Pfeiffer néni már hónapok óta lóg a nyakamon. Burger Ferivel fehér kötényt kötöttünk és legelőször is felfordítottuk az egész konyhát; Pfeiffer néni elemében volt, a nagy nevetésben és hajcihőben el is késett a vacsora egy órával. 8 órakor megjelentek a vendégek: Donát Pista és Faragó Bandi, már ¾ 9-kor az asztalnál is ültünk. Szervirozva az én szobámban volt. Nos és a gulyás. Mondhatom, hogy Anyókám is csak parányival főz jobbat, elsőrendű volt, mindannyian ott-hon, Magyarországon éreztük magunkat. Pfeiffer néninek fényesen ízlett, csak egy kicsit erős volt, a No dó-eknek nem akart vége szakadni. Donát Pista pompás bort hozott, mondhatom, ilyen kedélyes estém hosszú-hosszú idő óta nem volt. Őrületesen jóllaktunk, jellemzésül közlöm, hogy hat személy számára (a szolgálók is számítottak) 1 ¼ kg húst (csont nélkül) és 2 kg krumplit főztünk meg, de még a tálat is kinyalták, úgy elfogyott. – Finke úr (Pfeiffer néni öccse, az I. emeleten lakik) lefényképezte a társaságot, mihelyst meglesz a kép megküldöm. 11 órakor felkerekedtünk és 12-ig egy kicsit lesétáltuk a vacsorát, másképp baj lett volna. Donát így is majdnem rosszul volt.

Gulyásfőzés

Így telt el a vasárnap. Most aztán egyelőre szünet, a legközelebbi vasárnapok szigorú tanulással és rajzolással fognak eltelni. Ideje is, ki tudja, mi válna különben még lump fiatokból!

...

A Reichenberger Zeitungban állandóan jelennek meg cikkek, hírek s magyar textilkrachról, hát igazán olyan helyzetben van a magyar textilipar? Kíváncsi vagyok, hogy mit fog csinálni június végén ez a 29 léhűtő magyar itt kint a Weberei Abitkursban. Épen ma beszélgettem erről Forbáttal, nem tanul itt az idén a Webereiben senki egy szót sem! Nem baj, legalább helyet csinálnak nekünk, akik dolgozunk!

...

Reichenberg, április 26

...az igazat megvallva, nem hinném, hogy lenne sikere annak, ha Édesapám Mitternek írna egy általános jellegű ajánló levélért. Én ismerem Mittert, mint tanár nagyon előzékeny (eltekintve a bolondóráitól és a vizsgáztatási módszerétől), mint magánember azonban nagyon zárkózott, és nem csinál semmit, ha csak a saját érdekét nem látja előbukkanni. Én mentem már egypárszor hozzá óra után valami felvilágosítást

kérni, nem épen az előadásra vonatkozólag, hanem más, szakmabeli kérdésről: két szóval elintéztet. Azóta nem is megyek hozzá semmiért, de nemcsak én, egy fiú sem. Talán adna olyan ajánló levelet, de biztosan nem szívesen, és még akkor is olyan általános jellegű ajánlással nem fogok sokat elérni. Sokkal többet ér majd a bizonyítványom, ha jó lesz!

A Dobsonék újabb 10 kérdésére szóló válaszon már dolgozom, két rajzot kell csinálnom hozzá. Masonnak személyesen fogom átadni. 11-én utazom, rettenetesen bántana, ha nem találnám Masont otthon, ebben az esetben végzek a helyettesével annyit, amennyit tudok és Masonnal levélel fogunk tárgyalni. –

Végtelenül örülnék, ha sikerülne valami olaszországi összeköttetés; egy olaszországi kenderfonó gyárba bejutni nekem ideális volna, tudvalevőleg Olaszország kenderipara legelső helyen áll. Ennekem nagy kedvem volna a len-kender és juta fonással behatóan foglalkozni és esetleg ebben specializálni magamat, ennek a szakmának ugyanis jövője van és mechanikailag még nem eléggé fejlett. -

Ez a hét nagyon keservesnek ígérkezik, Mitter megint végítéletet tart és ezúttal a tananyagunk a legnehezebb részét, a gyapjűselfaktorokat vizsgálztatja. Én valószínűleg holnap kerülök sorra. – A vasárnap meglehetősen egyhangúan telt el: reggel 5-kor felkeltem és az ebédidő kivételével egyfolytában tanultam és rajzoltam délután 1/2 6 –ig. Akkor elmentem sétálni, és korán lefeküdtem. Körülbelül ugyanezt csináltam szombat délután is – No annál szebb lesz a jövő hét, a tanulmányi kirándulás! Csak szép idő legyen!

Ma kaptam a C.O. Liebschtól, Chemnitzből (Maschinenfabrik für Flachs-, Hauf-, u. Jutespinnerei, ebben a szakmában talán a legkiválóbb) 8 db. pompás prospektust, együtt felérnek egy katalógussal, és egy remek kis könyvet: [Handbuch für die Haufspinnerei und Bindfadefabrikation](#), amit az ember tudni akar, az benne van; a könyvet a gyár állította össze. A kísérő levelet, mely nagyon előzékeny hangú, maga Liebscher írta alá, úgy látszik, tetszett a levél, amit írtam.

...

2. V. 1926

Épen most fejeztem be a Herbert Masonnak szóló újabb levelemnek a letisztázását, a levél áll két és fél oldalból és két rajzból. Ezt már személyesen fogom átadni, de minthogy az exkurzió után közvetlenül utazom Drezdába, még az exkurzió előtt meg akartam csinálni a levelet; az egész héten dolgozhattam rajta. A hét elég nehéz volt, sokat dolgoztunk. Mitternél szerdán feleltem le, mégpedig két tárgyból: a selfaktorokból és a Kammgarnspinnereiből (*fésűs fonás*). Mind a kettő kifogástalanul sikerült. Mikor Mitter megkezdte a Kammgarnspinnereiből a vizsgálztatást, megkérdezte, hogy ki jelentkezik önként. Előbb egy osztálytársam jelentkezett, aki Németországban már félévig járt egy Kammgarnspinnerei-iskolába és így a

Stolpich-vizesés

dolog a kisujjában van; azután jelentkeztem én. Mikor kimentem, Mitter a következőket mondta: Gar nichts neues, gar nichts anderes! Immer der Kis! Ich bin nicht überrascht! Két meglehetősen könnyű kérdést kaptam, kifogástalanul megfeleltem!

Tegnap gyönyörű kiránduláson voltunk, Donát Pista, Burger Feri és én. Előbb a Mittagsteinre (Polednik), mentünk fel. Útirány Volksgarten, Christianstal (Kristanov), Stolpichstrasse, és Mittagstein. Tudod, Pekám, ez ott van a Nußstein ([Ořešník](#)) másik oldalán, de sokkal monumentálisabb, mint a Nußstein. Nem is tudtunk oda felmászni, ahol a kereszt van, hogy milyen szép, arról eléggé tanúskodik

a kártya. Az odáig vezető út nagyon fáradságos, sziklás, meredek. A Mittagsteinen ebédeltünk, visszamentünk a Stolpichra és lemásztunk a Stolpichschluchtba (Štolpišské silnice). Itt megint pihenőt tartottunk, mégpedig két óra hosszat és mezítláb. Az egész part alatt ugyanis lábvizet vettünk és mosdottunk, nem lévén rajtunk egyéb, csak egy szál nadrág. Hogy a Stolpich vizesés vize milyen hideg, azt

Feri meg tudja mondani, nem hiszem, hogy melegebb lenne 1 foknál. Ha nem lett volna még egy pár kiránduló ott, akkor tussoltunk is volna, de így mégsem akartunk levetkőzni. Az idő gyönyörű volt, a nap ugyan nem süttött teljes erővel, de hideg nem volt: kirándulásra épen a legkedvezőbb idő. A pihenő után kényelmesen lesétáltunk Haindorfba (Hejnice), egy kicsit elüldögéltünk a mi öreg Hotel Worfunkban (emlékszel rá Pekám) azután hazautaztunk. Ja igaz, előbb a híres [búcsújáró templomot](#) is megnéztük, még azt a gyönyörűt! Általában véve ez a partie egyike a legszebbeknek, amit csak csináltam. Az újraéledő erdők, a virágzó gyümölcsösök Haindorfban. Olyan madárfütyülés volt az erdőben, hogy majd bele süketültünk – Ausrüstungom pompás volt: bakkancs, csupasz térdű nadrágom és egy szál ingem felgyűrve, gallér nélkül, csupasz mellet. Így meneteltünk egész nap.

A pompás Ausrüstung

Tanulmányi kirándulásunk holnap reggel kezdődik, reggel 6-kor indul a vonat. Egerig (Cheb) utazunk, 7 órát gyorsvonaton. Pompás. Minden egyes helyről küldök képeslapot, gondosan tegyétek el mindegyiket...

Reichenberg, május 9. vasárnap

A kirándulásról küldött levelező lapjaimat valószínűleg hiánytalanul megkaptátok. A kirándulás, bár a rossz idő miatt nem a legszebben sikerült, a studiumot illetően nagyon értékes volt, sokkal értékesebb mint a tavalyi. Sokat láttunk, sokat tapasztaltunk, hiába, ez nagyon sokat ér, szinte annyit, mint az elmélet az iskolában.

Itt ölték meg Wallenstein

Hétfő

Hétfőn³ indultunk el, hajnali 6 órakor, és gyorsvonattal ¼ 1 órakor Falkenauban (Falkov nad Ohri, [Sokolov](#)) voltunk. Előbb átgyalogoltunk Zwodauba ([Svatava](#)) (cca ½ óra, 3,9 km) és megnéztük az Ignaz Schmieger(?) féle [Kammgarspinnereit](#) (*fonoda*). Pompás egy gyár, rendkívül finom dolgokat készítenek, legmagasabb fonalszám 70-es, 80-as. A gyár 1904-ben épült, nagyon modern és nagyon szép. Zwodauból visszagyalogoltunk Falkenauba és itt megnéztük a Hellmann-féle Baumwollspinnereit. Átlagos gyár, közepes fonalszámokat készít, elég

Ignaz Schmieger fonodája

³ 1926. május 3.

rendes és tiszta volt, de semmi különösebb.

Pont 5 órakor ültünk a vonatra és utaztunk tovább, 6 órakor érkezünk [Egerbe](#) (Cheb), ahol át kellett szállnunk, de a vonatindulásig volt $\frac{3}{4}$ óra időnk. Nosza, egynehányan összeálltunk, és bementünk, nem, berohantunk a városba. A pályaudvar messze van a várostól, de azért a $\frac{3}{4}$ órai idő elég volt ahhoz, hogy megnézzük a várost, a házat, ahol Wallensteint meggyilkolták, és még a várba is felmenjünk.

Fonoda Ašban

Képzeltetik! A város gyönyörű, ősrégi, a vár kicsi, már inkább romokban, de nagyon érdekes és nagyon szép. Kár, hogy a nagy sietségben elfelejtettem kártyákat venni.. A pályaudvarra 2 perccel a vonat indulása előtt értünk ki, dögfáradtan.

8 óra után érkezünk meg [Aschba](#) (Aš), itt először is a szállást intéztük el, az osztályunkból 11-en együtt lettünk elkvártélyozva egy kis fogadóban. 8 órakor érkezünk meg Aschba, de azért már 9-kor, az egész napi utazást és a gyár megnézés után, a tarisznyából megvacsorázva, megmosakodva és rendbeszedve már kint csavarogtunk az aschi korzón. Asch nyomorult kis fészek, de azért élénk korzója volt. Ott csináltunk feltűnést 9-ig, akkor 11-en jó cimborák felvonultunk a Wiener Kaffehausba, hol zene és tánc volt és ott szórakoztunk nagyon kellemesen éjfél utáni $\frac{1}{2}$ 2-ig. Szenzációsan olcsó volt, az este nekem kb. 8 Kč-ba került. – A szállás kimondottan jó volt, Burger barátommal kis két ágyas szobában háltam, tiszta és poloskamentes volt, nagyon jól aludtunk.

Kedd

Felkelés 7 órakor, kedden reggel. A kedd délelőttöt Aschban töltöttük, megnéztük előbb a [Christ, Fischer & Söhne](#) cég Baumwollspinnereiét, egy pompás, hatalmas, modern üzem, színes fonalakat is állít elő, mégpedig úgy, hogy Kardenbandot (*kártolt fonat*), azaz az egyik legkezdetlegesebb Zwischenproduktot (*félkész termék*) festi. Ez a pamut fonásának jelenleg egyik legaktuálisabb problémája, nagyon kényes dolog, de rendkívül rentábilis. Ez a gyár kitűnően végzi, meg is mutattak nekünk mindent, csak éppen a festett Kardenbandok szárítását nem, ami az egész dolognak a lényege és magva. – Ez tartott kb. 2 órahosszat azután pedig megnéztük a Max Eisenschwimmer-féle kesztyűgyárat. A gyár egészen új, modern, pamut, gyapjú és műselyemből kötött kesztyűt készít. Ez rendkívül érdekes volt, kitűnő példáját láttuk itt a mintaszerű gyárorganizációnak. Azt a példás rendet, tisztaságot és munkabeosztást, ami itt megvolt, még nem láttam sehol.

Liebautal 1930 körül

Aschból $\frac{1}{2}$ 12-kor utaztunk el, és $\frac{1}{4}$ 2 kor Königsbergben (Kynšperk nad Ohří) voltunk. Innen átgyalogoltunk Liebautalba ([Libavské Údolí](#)), (kb $\frac{1}{2}$ órát tartott) és itt megnéztük a hatalmas [Noe Stross](#)-féle pamutfonót, -szövőt és appetúrát⁴. A gyár egy kolosszus. A fonó és szövő kb.

akkora, mint a Pamutipar, azzal a különbséggel, hogy a fonásban még 100-as fonalat is fonnak, és még hozzá milyen szép fonalat. Az ördög tudja, hogyan csinálják, a fonó ócska, rendetlen és piszkos, a fonal mégis kitűnő. A szövőgyár 60%-ban zephireket készít, készít azon kívül könnyű Damenkleiderstoffokat (*nőruhaanyag*), delainokat, barchetokat és piquéket is. A székek legnagyobb része Roscher és Hohlbaum, 80%-ban Schaftmaschinával (*nyüstös szövőgép*) dolgoznak. Egy sima széket stoppoltam: 180 fordulatot tett percenként.

⁴ Az appetúra-műveletek célja a nemesítési eljárásnál már végigvitt, vagy esetleg nyers áru előírt szélességre való beállítására felületének kisimítása, főleg azonban fényének és fogásának – inkább múlt jellegű – javítása. Szokásos azonkívül, főleg pamut-, len- és félgyapjuszöveteket idegen anyagok bevitelével teltebbé tenni. Az itt alkalmazott legfontosabb gépek közé számítanak tehát a feszítő keretek, szárító dobok, különböző kalanderek, mángorlók, prések és gőzölők.
<http://www.kfki.hu/chemonet/hun/eloado/kemia/textil2.html>

A legszenzációsabb volt azonban a Färberei (*festőde*) és az Appretura. Mindent maguk festenek és készítenek ki. Belekábultunk. Volt egy Trockenraum für Hängetrocken (*szárítótér*), olyan volt egy templom. Kartentrockenmaschinák (*kartonszárító gépek*) minimum 20 m hosszúak. Minden elképzelhető és elképzelhetetlen appretúra gép megvolt. Csak az volt a kár, hogy nagyon kellett sietni, mindent csak kutyafuttában kellett megnézni, még így is több mint 1 ½ óra hosszat jártuk csak magát az appretúrát.

A Liebaualból megint visszagyalogoltunk Königsbergbe, itt uzsonnáztunk és 8 óra előtt nem sokkal vonatra ültünk, és elindultunk Karlsbad (Karlovy Vary) Felé. Karlsbadba este 9 után érkeztünk meg, 10 óra volt, mire beértünk a szállásunkra. Ez a Studenten-Herbergében volt, egy ócska iskolában. Mit mondjak: szalmazsákok letakarva egy szál lepedővel, hasonló párna és lópokróc takaró. No, nem is akaródzott a lefekvés. Megmosdottunk és átöltöztünk, azzal 11 órakor neki a városnak. Itt nagy csalódás várt ránk. Mi valami örületes életet, embertömeget, forgatagot vártunk: semmit! Karlsbad 11 órakor már sötét volt és ki volt halva. A saison ugyanis még nem kezdődött meg.

Ezzel szemben Fischernben ([Rybáře](#)) (Karlsbadnak a Tepelentúli⁵ része) nagy volt az élet, ez egy önálló nagy város. Itt aztán beültünk egy zenés kávéházba (ilyen alkalmakkor viszik az embert) és ott ültünk egy fekete mellett 1 óráig. Akkor szépen hazamentünk és lefeküdtünk. Ez volt a keddi nap. Az éjszakára sokáig fogok emlékezni: még olyan hideget soha! Vacogtunk.

Szerda

Reggel arra ébredtem, hogy fázom, persze, az a két szál takaró nem sok volt. Éppen ezért korán keltünk, és részt vettünk a reggeli kurpromenádon. Ez pompás volt. A Sprudel (*gyógyvíz*) valami nagyszerű. Természetesen mindannyian ittunk belőle és 9 óráig egyrészt a Sprudel-Halléban (*ivócsarnok*) másrészt pedig a Mühlbrunnkolonádon sétáltunk. A saison még nagyon nem kezdődött meg, de azért mind a két sétány tele volt már vendégekkel. Sok volt a magyar és a zsidó. Mind a két helyen szólt a Kurkapelle (*üdülőkahyzi zenekar*). Nagyon élveztük. A délelőtt folyamán még felmentünk a [Freundschaftshöhe](#) (Diana, Karlsbad legmagasabb pontja) és a híres [Hirschensprung](#) (Jeleni skok). Györnyörű volt, csak az a kár, hogy az idő borús volt és mi vacogtunk. Ebéd egy nagyon szerény étteremben volt, még így is kifizettem 18 Kč-át,

igaz, hogy bő és jó volt a menü. Ebéd után séta a Mühlbrunnkolonádon, felsétáltunk az [Imperial Hotelhez](#), este egy ideig kávéházban ültünk, azután pedig korán lefeküdtünk. Most már, okulva a történeteken, a szvetteremben és sapkában aludtam, így már nem fáztam annyira. Ez volt a szerdai nap.

Csütörtök

Csütörtökön hajnalban 4 órakor keltünk, 6 órakor indult a vonatunk és 1/9-kor megérkeztünk Oberleutendorfba (Litvinov). Itt megnéztük a Keller-féle kalapgyárat. Ez végtelenül érdekes volt, olyas valami, amiről eddig fogalmam sem volt, most már vannak legalább sejtelveim róla. A gyár régi, ellenben tiszta és jól szervezett. Hetenként 12000 kalaptomot állít elő, ezeket részben eladja, részben maga csinálja készre.

⁵ Helyesen Tepl, csehül Teplá.

Gyönyörű dolgaik voltak, sandítottunk is az áru-
raktárban jobb-balra, de mégsem akartam megaján-
dézni bennünket. Ezután megnéztük a Schick-féle
pamutfonógyárat, közepes, átlag gyár, alacsony
számokat készít, nem volt semmi nevezetes benne.
Oberlautensdorfból, miután az egész társaság közösen
megebédelt, 2 órakor indultunk el és $\frac{3}{4}$ 3-kor meg-
érkeztünk Teplitzbe ([Teplíce](#)). Itt azonnal szállásunkra
mentünk, ez is Studenten-Herberge volt, egy elemi
iskolában. Valamivel rendesebb és tisztább, mint
Karlsbadban, de azért fázás itt sem maradt el. A
délutánt mosdással, borotválkozással és korzózással töltöttük, este, nem az egész banda, csak egy kisebb
társaság, 12-ig ültünk a Theater-cafféban, ahol pompás zene volt. Az új teplitzi színház egész Cseh-
országban híres, gyönyörű szép hatalmas modern épület, a kávéház helyisége olyan káprázatos hely, amilyen
Reichenbergben nincs. Ez volt a csütörtöki nap.

A teplitzi színház 1924-ben

Péntek

Péntek reggel átvillamosoztunk Teplitzből Kleinaugestbe (Újezdeček), és megnéztük a Max Henning-féle
Vignonespinnereit. Még egy ilyen disznó istállót soha nem láttam. Minden hulladékfonó-gyár piszkos, de
az már hallatlan, hogy ez milyen koszos volt. Itt azután megtanultuk, hogy milyenek nem szabad lennie
egy fonógyárnak. Innen átutaztunk Lobositzba (Lovosice), ahol megnéztük a híres műselyemgyárat. Ez
volt talán a leggrandiózusabb dolog az egész kirándulásunkon. Erről, azt hiszem, a kártya is tanúskodik.
Teljesen új, még épülőfélben levő gyár, a legmodernebb felszereléssel, gépekkel. Az igaz, hogy csak tulaj-
donképpen a gyártási folyamatot és a mechanikai eljárásokat mutatták és magyarázták meg, de még ez is
elég volt. Gyártmányaik gyönyörűek, sikerült három mintát elhappolnom. A gyártól kitűnő uzsonnát
kaptunk, 1/24-kor vonatra ültünk, és este 8-kor itthon voltunk Reichenbergben.

Általában a kirándulás nagyon szép és végtelenül értékes volt, kár, hogy a rossz időjárás sokban rontotta.
Az ausrustungom jó volt: a knickebokerem, szwetter és kiskabát azonkívül a vindjackém, a hátizsákban pe-
dig vittem tartalék hosszú nadrágot és még egy pár cipőt. Azért eleget fáztam, hála Istennek azonban, ku-
tya bajom sincsen, csak a fogammal volt baj, egészen az elején cúgot kaptam és az egész kirándulás alatt
átlag óránként egyszer megfájdult a fogam. No, de annyi baj legyen – A kosztolás általában jó volt. Szalon-
nát vittem magammal eleget az útra, normálisan csak kétszer ebédeltem, egyébként mindig hátizsákból telt
ki az ebéd, a vacsorákról nem is beszélve. Azért volt kiadásom elég, ilyenkor farkaséhes az ember. Mindent
összeszámítva mégis megtakarítottam 50 Kč-át, ez talán a legszebb az egészben.

Azt hiszem, elég részletesen beszámoltam mindenről. Nagyon várom a részletes értesítéseket, remél-
hetőleg csak jó híreket fogok kapni! Ennek a levélnek az elküldésével várok hétfőig, talán addig megjön a
leveletek.

Kedves mindnyájatokat számtalanszor ölelem csókolom szerető hálás Gyurkátok.